

Od Niej wszystko się zaczęło – wspomnienie o prof. Eleonorze Reicher z okazji 60-lecia powstania Instytutu Reumatologii

*She started everything: tribute to Professor Eleonora Reicher on the 60th
anniversary of the Institute of Rheumatology*

Maria Maślińska

Oddział Wczesnej Diagnostyki Zapalenia Stawów Instytutu Reumatologii im. prof. dr hab. med. Eleonory Reicher w Warszawie

Przecież nie piszemy o historii. Piszemy o pamiętaniu

Hanna Krall „Zdażyć przed Panem Bogiem”

*But we are not writing about history. We are writing
about remembering*

Hanna Krall “Shielding the Flame”

Ludzi kształtują czasy i okoliczności. Niekiedy podczas lektury czyjejś biografii wydaje się nam, że zawartych w niej wątków starczyłoby dla kilku osób. Tak jest właśnie, gdy poznajemy szczegóły z życia prof. Eleonory Reicher.

Była ona postacią nietuzinkową, której przyszło się zmierzyć z burzliwymi zakrętami polskiej historii. Jej osiągnięcia z zakresu medycyny dotyczyły nie tylko dziedziny, z którą jest najczęściej kojarzona, czyli reumatologii. Była ona prekursorem polskiej szkoły medycyny sportowej, medycyny szkolnej, interesowała się endokrynologią i szeroko pojętymi chorobami wewnętrznymi. Swoje życie podporządkowała medycynie. Nie bała się wędrować jeszcze nieprzetartymi szlakami nauki.

Urodziła się 24 września 1884 r. w Warszawie w spolszczonej żydowskiej rodzinie. Ojciec, Bernard Reicher, był właścicielem fabryki wstążek i butów. Matka Eleonory pochodziła z rodziny Wolfowiczów. W wieku pięciu lat mała Eleonora straciła matkę, a opiekę nad dziewczynką przejęła jej babka, która mieszkała w Częstochowie i prowadziła sklep z artykułami kolonialnymi. Ojciec Eleonory oże-

People are shaped by time and circumstances. Sometimes when reading someone's biography it seems that the threads would satisfy several persons. It is also the case when we get to know the details of Professor Eleonora Reicher's life.

She was an unusual person who had to stand up to stormy twists in the Polish history. Her medical achievements were related not only to rheumatology – the area that she is most frequently associated with. She was a precursor of the Polish school of sports medicine, school medicine, she was interested in endocrinology and internal medicine defined broadly. Eleonora Reicher's life revolved around medicine and she was not afraid to wander through unblazed trails of science.

She was born on 24 September 1884 in Warsaw in a Polonized Jewish family. Bernard Reicher was the owner of ribbons and shoes factory. Her mother came from Wolfowicz family. Unfortunately, at the age of 5, Eleonora lost her mother, and her grand-mother, who lived in Częstochowa and ran a shop with colonial goods, took care of her. Eleonora's father remarried when she was about 11 years

Adres do korespondencji: lek. Maria Maślińska, Oddział Wczesnej Diagnostyki Zapalenia Stawów, Instytut Reumatologii im. prof. dr hab. med. Eleonory Reicher, ul. Spartańska 1, 02-637 Warszawa, tel. +48 22 844 42 41 wewn. 377, e-mail: maslinskam@gmail.com
Praca wpłynęła: 7.03.2011 r.

nił się ponownie, gdy ta miała ok. 11 lat. Na świat przyszło przyrodnie rodzeństwo – siostra Regina i brat Jan. Mała Eleonora od początku lubiła naukę, a dzięki dobrej sytuacji materialnej rodziny mogła wybrać drogę swojej edukacji. Zanim to nastąpiło, ojciec próbował ułożyć życie córki tak, by odgrywała ona tradycyjną rolę kobiety. Jego usiłowania wydania córki za mąż spęły jednak na niczym. Dziewczyna była uparta i chciała studiować na uniwersytecie, nie zaś zostać gospodynią domową. W 1900 r. wraz z przyjęciem chrztu¹ stała się osobą pełnoletnią i niezależną od władzy rodzicielskiej. Dzięki odziedziczonym po matce środkom finansowym mogła rozpocząć w 1903 r. dalszą naukę we Fryburgu – początkowo na kursach przygotowawczych. W 1906 r., po zdaniu egzaminu maturalnego, wyjechała do Paryża. W ówczesnej naukowej i kulturalnej stolicy Europy rozpoczęła naukę na Sorbonie. Po chwilowym wahaniu co do wyboru kierunku, ostatecznie zdecydowała się na medycynę. W Paryżu spędziła rok, by następnie przenieść się do Berna. Tam też w 1909 r. zdała pódoktorat z medycyny i do 1912 r. kontynuowała naukę na wydziale biologicznym. W tym też roku otrzymała tytuł doktora filozofii. Następnie powróciła na studia medyczne, które przerwał wybuch I wojny światowej. Przyjechała na ziemię polskie i współuczestniczyła w organizowaniu szpitali przyfrontowych. W 1916 r. powróciła do Berna i po roku uzyskała tytuł lekarza. Do 1920 r. pozostała w Bernie jako asystentka światowej sławy prof. Hermana Sahliego w kierowanej przez niego Klinice Chorób Wewnętrznych. Dzięki zdobytej tam wiedzy w 1920 r. obroniła drugą pracę doktorską². Po powrocie do Polski na krótko objęła posadę lekarza Ochotniczej Legii Kobiet. Następnie pracowała jako wolontariuszka w II Klinice Chorób Wewnętrznych UW u prof. Antoniego Gluzińskiego. W klinice tej rozpoczęła pracę ze studentami i wraz z dr. Stefanem Czarnotą-Bojarskim napisała podręcznik o fizykalnych sposobach badania klinicznego³. Od 1925 r. do 1935 r. pracowała zarobkowo w Ubezpieczalni Społecznej. Przed wybuchem II wojny światowej dr Eleonora Reicher interesowała się głównie medycyną sportową. Już w 1927 r. została członkiem Rady Naukowej Wychowania Fizycznego pod przewodnictwem Ministra Spraw Wojskowych Marszałka Józefa Piłsudskiego. Celem Rady było zorganizowanie i nadzorowanie wychowania fizycznego w szkolnictwie oraz nadzorowanie działań poradni sportowo-lekarskich. Doktor Eleonora Reicher żywo interesowała się fizjologią w warunkach aktywności fizycznej, prawidłowym rozwojem fizycznym młodzieży oraz rozwojem medycyny szkolnej. Zwróciła uwagę na kształcenie w tym zakresie kobiet i była inicjatorką utworzenia dla nich studiów z zakresu wychowania fizycznego. Prowadziła też spotkania z lekarzami szkolnymi. Objęła kierownictwo Poradni Sportowo-Lekarskiej powstałej przy II Klinice Chorób Wewnętrznych, której ówczesnym kierownikiem był prof. Witold Orłowski.

old. Her stepbrother Jan and her stepsister Regina were born. Little Eleonora liked to learn from the beginning and thanks to a good financial situation of her family she could pursue her education. However, before that her father tried to arrange her life according to the traditional role of a woman. His efforts to get her married came to nothing. That stubborn girl imagined herself as a student at the university and not a housewife. In 1900, when she was baptised¹, she became an adult, independent of parental authority. Thanks to the money inherited from her mother she was able to start her education in Freiburg: first, on preparatory courses. In 1906, after having passed her *matura* – “maturity exam” [secondary school leaving exam] Eleonora Reicher left for Paris which was at that time a scientific and cultural capital of Europe. She started her studies at Sorbonne. She hesitated for a moment over the choice of her major, but finally she decided to study medicine. Eleonora spent a year in Paris, and then moved to Bern where in 1909 she completed semi-doctoral studies and continued her education at the faculty of biology until 1912 when she received a degree of doctor of philosophy. She then returned to medical studies which she did not complete due to the outbreak of World War I. She came back to Poland and participated in the organisation of front-line hospitals. She returned to Bern in 1916 and the next year she became the Doctor of Medicine. Eleonora lived in Bern until 1920 and she worked as an assistant of world-famous Professor Hermann Sahli in his Clinic of Internal Medicine. Thanks to the knowledge gained at the clinic she defended her second doctoral thesis in 1920². After her return to Poland she worked for a while as a doctor at *Ochotnicza Legia Kobiet* – Voluntary Legion of Women. She then worked as a volunteer in the Second Clinic of Internal Medicine of the University of Warsaw with Professor Antoni Gluziński. She started to work with students and together with Dr Stefan Czarnota-Bojarski wrote a textbook on physical methods of clinical trials³. From 1925 to 1935 she was gainfully employed by the Social Insurance Institution. Before the outbreak of World War II, Dr Eleonora Reicher was mainly interested in sports medicine. In 1927, she became a member of the Scientific Council of Physical Education chaired by Marshal Józef Piłsudski, the Minister of Military Affairs. The objective of the Council was to organise and supervise physical education at schools as well as to supervise the activities of sports medicine clinics. Dr Eleonora Reicher had a vivid interest in physiology during physical exercises, proper development of young people and the development of school medicine. She paid attention to the education of women in this area and initiated physical education studies for them. She organised meetings with school doctors and became the head of the Sports and Medicine Clinic created at the Second Clinic of Internal Medicine managed at that time by Professor Witold

Interesowała się nie tylko fizjologią, lecz także patologią sportu⁴. Badała również wpływ ćwiczeń fizycznych na wielkość mięśnia sercowego. Była autorką artykułu pt. „O działaniu adrenaliny na pracę serca” opublikowanego w „Polskim Archiwum Medycyny Wewnętrznej”. Podjęła problematykę układu endokrynnego i jego powiązań ze zmianami w organizmie w okresie dojrzewania, a także zmianami w układzie krążenia u młodzieży. O roli dr Eleonory Reicher w tworzeniu medycyny sportowej świadczy fakt, że została poproszona o wygłoszenie inauguracyjnego referatu na I Polskim Kongresie Dla Spraw Sportu w Wychowaniu Fizycznym Kobiet w 1927 r. Dzięki niej pracę rozpoczęły kobiety instruktorki oraz lekarki sportowe. Była współorganizatorką i wykładowcą na kursach organizowanych przez Centralny Instytut Wychowania Fizycznego dla lekarzy. Współpracowała z pismem „Wychowanie Fizyczne”, była członkiem Komitetu Wydawniczego „Polskiego Archiwum Medycyny Wewnętrznej”. Jej rozprawa habilitacyjna „O działaniu ćwiczeń cielesnych na ustrój ludzi zdrowych i chorych” (1932 r.) dotyczyła wpływu ćwiczeń na przemianę materii, układ krążenia oraz oddechowy i na nerw błędny. Odnosiła się też do roli ćwiczeń w niektórych stanach patologicznych, szczególnie w chorobach układu krążenia. Eleonora Reicher dostrzegała pozytywne i negatywne aspekty ćwiczeń fizycznych. W dzisiejszych czasach można część jej przemyśleń odnieść do skutków uprawiania sportu wyczynowego. Była autorką rozdziału w podręczniku higieny pod red. S. Kopczyńskiego (1933 r.), dotyczącego opieki lekarskiej w sporcie i wychowaniu fizycznym. Zaczynając od medycyny sportowej, stopniowo kierowała swoją uwagę na reumatologię. Gdy kierownik II Kliniki Chorób Wewnętrznych, prof. W. Orłowski, objął funkcję pierwszego Przewodniczącego Zarządu Głównego utworzonego w 1930 r. Polskiego Towarzystwa Reumatologicznego, Eleonora Reicher została początkowo członkiem Zarządu, a następnie sekretarzem Towarzystwa. Razem z Jadwigą Titz-Kosko w 1932 r. stworzyła pierwszą poradnię reumatologiczną. Eleonora Reicher rozpoczęła też w klinice prof. W. Orłowskiego prowadzenie wykładów dla studentów IV i V roku z zakresu reumatologii. Jeszcze przed wybuchem II wojny światowej publikowała prace dotyczące reumatologii, m.in. „Arthritis endocrina. O zachowaniu się kwasu moczowego u chorych gościcowych” (Warszawa 1933, „Lekarz Polski”), „Choroba Scheuermanna” („Wiedza Lekarska” 1936 RX nr 4; 107-109) i wiele innych.

Jako przedstawicielka Polski wyjeżdżała na kongresy reumatologiczne, m.in. do Paryża, Moskwy czy Lund. Znajomość języków obcych (niemieckiego, francuskiego, rosyjskiego, angielskiego i prawdopodobnie włoskiego) oraz doświadczenia zdobyte podczas studiów na zagranicznych uczelniach niewątpliwie ułatwiały jej kontakty międzynarodowe.

Wybuch II wojny światowej przerwał jej pracę w Klinice. Na początku wojny w trakcie bombardowania Warszawy

Orłowski. She was interested not only in physiology, but also pathology of sports⁴. She examined the influence of physical exercises on the size of the heart muscle. She was the author of the article entitled “The effect of adrenaline on heart activity” published in the Polish Archives of Internal Medicine. She took up the issues of the endocrine system and its connection to the changes occurring during adolescence, as well as changes in the cardiovascular system in young people. The fact she was asked to present an opening paper at the 1st Polish Congress of Sport in Women’s Physical Education held in 1927 confirms her role in the creation of sports medicine. Thanks to her, first female instructors and doctors started their careers. She was a co-organiser and lecturer at courses organised for doctors by the Central Institute of Physical Education. She collaborated with a magazine called “Physical Education” and was a member of the Publishing Committee of the Polish Archives of Internal Medicine. Her habilitation thesis entitled “The effect of physical exercises on the system of healthy and ill people” (1932) concerned the influence of physical exercises on metabolism, cardiovascular system, respiratory system as well as vagus nerve. She also wrote about the role of exercises in some pathological conditions, especially in circulatory system diseases. Eleonora Reicher noticed both positive and negative aspects of physical exercises – at present some of her reflections can be related to the effect of professional sports. She was the author of a chapter on medical care in sport and physical education included in the textbook on hygiene edited by S. Kopczyński (1933). Having started with sports medicine, Eleonora Reicher gradually focused her attention on rheumatology. When Professor Witold Orłowski, head of the Second Clinic of Internal Medicine became the first Chairman of the Main Board of the Polish Society for Rheumatology created in 1930, Eleonora Reicher first became a member of the board and then a secretary of the Society. In 1932, she opened, together with Jadwiga Titz-Kosko, the first clinic of rheumatology. She also started giving lectures on rheumatology for fourth- and fifth-year students in Professor Orłowski’s clinic. Even before the outbreak of World War II she wrote papers on rheumatology, including *Arthritis endocrina. The behaviour of uric acid in patients with rheumatism* (Warsaw 1933, “Lekarz Polski”), *Scheuermann disease* (“Wiedza Lekarska” 1936, RX no. 4; 107-109) and many others.

She participated in congresses on rheumatology in Paris, Moscow, Lund as a representative of Poland. The knowledge of foreign languages (German, French, Russian, English and probably Italian) as well as her experience from studies abroad undoubtedly facilitated international contacts.

The outbreak of World War II stopped her work at the Clinic. Her stepsister with family died at the beginning of

zginęła jej przyrodnia siostra z rodziną. Nalot przeżył tylko jej mały siostrzeniec, którego stała się jedyną opiekunką. Chłopiec przez pozostałe lata wojny był ukrywany. Brat w czasie wojny został więźniem oflagu. Po wojnie organizował państwową fabrykę obuwia, a następnie pełnił funkcję jej dyrektora. Doktor E. Reicher w czasie okupacji musiała korzystać z pomocy innych, by ukryć się przed Niemcami – początkowo przebywała u sióstr zakonnych w podwarszawskich Laskach, a potem w zakładzie dla dziewcząt przy ulicy Rakowieckiej w Warszawie. Jej związek z zakładem w Laskach pozostał żywy również po wojnie. Właśnie tam Eleonora Reicher planowała budowę ośrodka sanatoryjno-rehabilitacyjnego, który ostatecznie powstał po wojnie w podwarszawskim Konstancinie. Według relacji świadków w czasie okupacji Eleonora Reicher używała nazwiska Kozłowska⁵. Podczas wojny działała w Polskim Czerwonym Krzyżu, a w czasie Powstania Warszawskiego służyła w Armii Krajowej w stopniu kapitana pod pseudonimem „Barbara”. Pracowała też jako lekarz w szpitalu powstańczym przy ulicy Rakowieckiej. Po upadku Powstania Warszawskiego niósła pomoc pielęgniarską uchodźcom⁶. Okres powojenny to w życiu Eleonory Reicher czas poświęcony reumatologii. Po wyzwoleniu, w swoim mieszkaniu przy ulicy Polnej w Warszawie, otworzyła poradnię reumatologiczną, która stała się załącznikiem późniejszego Instytutu Reumatologii. Podjęła też ponownie pracę w II Klinice Chorób Wewnętrznych u prof. W. Orłowskiego. W 1945 r. otrzymała etat docenta, a w 1947 r. została profesorem. Powróciła też do przedwojennego jeszcze pomysłu stworzenia instytutu reumatologicznego w Warszawie i w 1948 r. została mianowana pierwszym dyrektorem Państwowego Instytutu Reumatologicznego (PIR). Obowiązki dyrektora pełniła do przejścia na emeryturę w 1961 r. Ostateczna decyzja o utworzeniu Instytutu Reumatologicznego w Warszawie została wydana przez Radę Ministrów w 1951 r.⁷

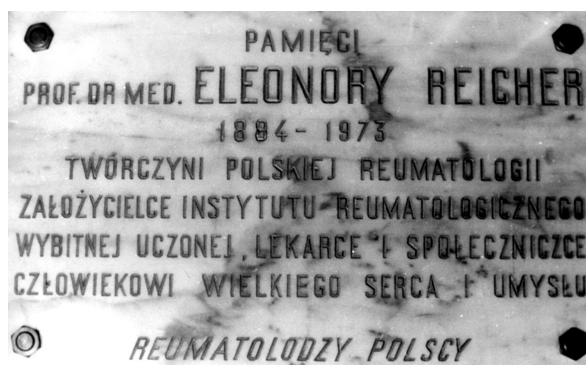
Początkowo Instytut Reumatologiczny mieścił się w jednym pawilonie z Instytutem Dermatologii i Wenerologii przy ulicy Nowogrodzkiej. W 1961 r., dzięki determinacji prof. Eleonory Reicher i pomocy m.in. dr Hanny Dworakowskiej, powstała nowa siedziba Instytutu Reumatologicznego przy nieistniejącej jeszcze ulicy Spartańskiej⁸. Już w kwietniu 1962 r. do nowego budynku przyjechali pierwsi pacjenci. Profesor E. Reicher intensywnie rozwijała działalność dydaktyczną w Instytucie i dzięki jej staraniom została utworzona specjalizacja z reumatologii⁹. W latach 1949–1956 E. Reicher prowadziła Katedrę Reumatologii na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego, a następnie Akademii Medycznej. Była autorką podręcznika „Choroby reumatyczne” (I wyd. 1960 r., II wyd. 1965 r.) oraz wielu publikacji o tematyce reumatologicznej, w tym rozdziałów dotyczących tej specjalizacji w podręcznikach chorób wewnętrznych. W swojej pracy pt. „Choroby kolagenu” (Pol Arch Med Wewn 1958 r.) zwróciła uwagę na współistnienie

the war during the air strike of Warsaw. Only her little nephew survived the bombing raid and she became his sole caregiver. The boy survived the war in hiding. Her brother was an oflag prisoner. After the war, he organised a national shoe factory and became its director. During the occupation Dr Eleonora Reicher had to use the assistance of other people to hide from the Nazis – first she stayed at nuns in Laski near Warsaw and then in the boarding school for girls on Rakowiecka street in Warsaw. Her relationship with Laski lasted also during the post-war period. That is where Eleonora Reicher planned to build a sanatorium and rehabilitation centre which was finally constructed in Konstancin near Warsaw. According to witnesses, Eleonora Reicher used her family name Kozłowska⁵ during the occupation. She was active in the Polish Red Cross and during the Warsaw Uprising she served in the Home Army as a captain under the pseudonym “Barbara”. She also worked as a doctor in the insurgent hospital on Rakowiecka street. After the downfall of the Uprising she provided the refugees with nursing care⁶. The post-war period of her life is devoted to rheumatology. After the liberation, she opened a rheumatology clinic in her private apartment on Polna street. The clinic was later to become the Institute of Rheumatology. She also started to work again at the Second Clinic of Internal Medicine with Professor Orłowski. In 1945, she had a permanent job as an associate professor and she was made a professor in 1947. She returned to her idea from before the war to create an institute of rheumatology in Warsaw and in 1948 she was appointed the director of the National Institute of Rheumatology. She held this position until her retirement in 1961. The final decision to create the Institute of Rheumatology in Warsaw was issued by the Council of Ministers in 1951⁷.

At first, the Institute of Rheumatology shared a pavilion with the Institute of Dermatology and Venereology on Nowogrodzka street. In 1961, thanks to the determination of Professor Eleonora Reicher and the help of among others Dr Hanna Dworakowa, a new seat of the Institute came into existence on Spartańska street that did not yet exist⁸. In April 1962, first patients were received in the new building. Professor Reicher intensely developed educational activity at the Institute and thanks to her efforts, first doctors could become rheumatology consultants⁹. From 1949 to 1956, she was the head of the Department of Rheumatology at the Faculty of Medicine of the University of Warsaw. She was the author of a textbook entitled “Rheumatic diseases” (first edition in 1960, second edition in 1965) as well as many publications on rheumatology, including chapters in internal medicine textbooks. In her publication entitled “Collagen diseases” (Polish Archives of Internal Medicine, 1958) she underlined the coexistence of several disease entities in one patient, anticipating thereby Sharp’s observa-

nie cech kilku jednostek chorobowych u jednego chorego, wyprzedzając tym samym obserwacje Sharpa, który w 1969 r. opisał zespół nazwany jego imieniem¹⁰. Profesor Eleonora Reicher przedstawiała też przypadki, w których współistniały cechy kliniczne kilku jednostek chorobowych, co może odpowiadać zespołowi nakładania – *overlap syndrome* (ostatecznie opisanego w piśmiennictwie światowym przez Benneta i wsp. w 1977 r.). Nie dysponowała oczywiście wówczas odpowiednimi badaniami serologicznymi pozwalającymi na bardziej precyzyjne wyodrębnienie mieszanej choroby tkanki łącznej, ale jej obserwacje kliniczne świadczą o wyjątkowej wnikliwości i zdolności obserwacji. W 1961 r. prof. Eleonora Reicher przeszła na emeryturę. Nadal jednak pozostała konsultantem z zakresu reumatologii i wielkim autorytetem w tej dziedzinie. Była członkiem wielu zagranicznych towarzystw reumatologicznych, m.in. Holandii, Jugostawii, Włoch, Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, Szwecji i Turcji. Została honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Reumatologicznego. Otrzymała wiele odznaczeń, w tym Krzyż Kawalerski i Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Srebrny Krzyż Zasługi, była odznaczona za udział w ruchu oporu. W 1970 r. Kapituła Orderu Uśmiechu zdecydowała o przyznaniu jej tego wyjątkowego wyróżnienia.

Interesowała się nie tylko medycyną, lecz także religią. Była autorką prac i przekładów, np. „Modlitwy Świętego Tomasza z Akwinu” (Warszawa 1928 r.), „O. Rafał Kalinowski” (1934 r.). Po przejściu na emeryturę zajęła się również malarstwem. Profesor Eleonora Reicher zmarła 12 marca 1973 r. w wieku 89 lat. Została pochowana w Laskach pod Warszawą. W 2003 r. po wieloletnich staraniach Instytutowi Reumatologii w Warszawie nadano imię prof. dr hab. med. Eleonory Reicher¹¹.

Artykuł został przygotowany na podstawie piśmiennictwa 1–7.

The article was prepared based on the references 1-7.

tions who in 1969 described this syndrome called after him¹⁰. Professor Eleonora Reicher described also the cases with coexisting clinical characteristics of several disease entities which can correspond to the overlap syndrome (described in the end in international writing by Bemmet et al. in 1977). She did not have appropriate serologic studies yet that could allow for more precise distinction of mixed disease of connective tissue, but her clinical observations prove her exceptional thoroughness and ability to observe. Professor Eleonora Reicher retired in 1961. She still remained a rheumatology consultant and an authority in this field. She was a member of many foreign societies of rheumatology, among other things in the Netherlands, former Yugoslavia, Italy, the United States of America, Sweden and Turkey. She was an honorary member of the Polish Society of Rheumatology. She received many distinctions, including the Knight's Cross and Officer's Cross of the Order of Polonia Restituta, Silver Cross of Merit, she was also honoured for her participation in the resistance movement. In 1970, the chapter of the Order of the Smile decided to honour her with this exceptional distinction.

Medicine was not her only interest – she was also drawn to religion. She was the author of publications and translations, e.g. *The Prayer of St Thomas Aquinas (Modlitwy Świętego Tomasza z Akwinu)* (Warsaw, 1928), *Father Rafał Kalinowski* (1934). She took up painting right after having retired. Professor Eleonora Reicher died on 12 March 1973 at the age of 89. She was buried in Laski near Warsaw. In 2003, after many years of efforts the Institute of Rheumatology in Warsaw was named after Professor Eleonora Reicher, MD, PhD¹¹.

¹ Przyjęcie chrztu przez osobę wyznania mojżeszowego wg Kodeksu Napoleona czyniło ją pełnoletnią.

² Rozprawa pt. „Ueber das Blutbild bei Influenza”.

³ Doktor med. S. Czarnota-Bojarski, dr med. E. Reicher: Fizykalne sposoby badania klinicznego. Książnica „Atlas”, Lwów-Warszawa 1929.

⁴ Referat E. Reicher „Fizjologia i patologia sportu”, referat „Wpływ ćwiczeń ruchowych na procesy oddychania” oraz „Serce a praca fizyczna”.

⁵ Relacja Andrzeja Korgola; Muzeum Historyczne m. st. Warszawy.

¹ According to Napoleonic code a Jewish child who received baptism became an adult.

² Doctoral thesis entitled “Ueber das Blutbild bei Influenza”.

³ S. Czarnota-Bojarski, MD, PhD, E. Reicher, MD, PhD: Physical methods of clinical examination. Library “Atlas”, Lviv-Warsaw 1929.

⁴ E. Reicher's paper “Physiology and pathology of sport”, the paper “The influence of physical exercise on respiratory processes” and “The heart and labour”.

- ⁶ Relacja Andrzeja Korgola: Muzeum Historyczne m.st. Warszawy.
- ⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10.03.1951 r. w sprawie utworzenia Instytutu Reumatologicznego. Dziennik Ustaw R.P. z dnia 17.03.1951 nr 15, poz. 120.
- ⁸ Najpierw zaistniał Instytut, ulica Spartańska powstała w zasadzie w drugiej kolejności.
- ⁹ Minister Zdrowia – Monitor Polski 1958 r. nr 45.
- ¹⁰ Mixed connective tissue disease (MCTD); zespół Sharpa.
- ¹¹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1.10.2003 r.
- ⁵ The account of Andrzej Korgol; The Historical Museum Of Warsaw (Muzeum Historyczne m.st. Warszawy).
- ⁶ The account of Andrzej Korgol; The Historical Museum Of Warsaw (Muzeum Historyczne m.st. Warszawy).
- ⁷ Regulation of the Council of Ministers of 10 March 1951 concerning the establishment of the Institute of Rheumatology. Dziennik Ustaw R.P. of 17 March 1951, no. 15, item 120.
- ⁸ At first the Institute was established, Spartańska street was in principle the second.
- ⁹ Ministry of Health – Monitor Polski 1958, no. 45.
- ¹⁰ Mixt Connective Tissue Disease (MCTD); Sharp's syndrome.
- ¹¹ Regulation of the Minister of Health of 1 October 2003.

Piśmiennictwo

1. Cieślak T. Praca na stopień doktora nauk medycznych pt. „Profesor doktor habilitowany medycyny Eleonora Reicher (1884–1973) twórczyni polskiej szkoły reumatologicznej”, PAM 1997.
2. Cieślak T. Czy profesor Eleonora Reicher wyodrębniła i opisała na kilkanaście lat przed Sharpem zespół Sharpa (MCTD)? Arch Hist Med 1992; 553-554; 323-326.
3. Luft S. Prof. dr med. Eleonora Reicher. Arch Hist Med 1974; 37: 379-381.
4. Luft S. Rys historyczny Instytutu Reumatologicznego. I. Lata 1948-1961. Reumatologia 1981; XIX: 109-117.
5. Brzozowski R. Wspomnienie o profesorze Witoldzie Orłowskim. Postępy Nauk Medycznych 2007; 2-3: 99-104.
6. Sadowska-Wróblewska M. Prof. dr med. Eleonora Reicher. Reumatologia 1973; 11: 201-203.
7. Kuński H. Słownik biograficzny medycyny sportowej: Eleonora Reicher (1884–1973). Medycyna Sportowa 2003; 140.